

Lättläst språk sänker tröskeln för läsning

Vad är lättläst språk, vem behöver det lättlästa språket och var används det? Vad är språkets tillgänglighet?

Den nya guiden till det tillgängliga språket sammanställer de nyaste rönen om lättläst språk.

Lättläst språk kallas ett språk, men egentligen är det inte ett språk, utan en form av finska språket. I den här språkformen bearbetas vokabulären, språkets strukturer och innehåll så att de blir enklare. Lättläst är avsett för människor som har svårigheter att läsa standardspråket.

I bästa fall sänker det lättlästa språket tröskeln för läsning och inspirerar till läsning. Om långa och besvärliga texter är frustrerande, är lätt språk nästan alltid enklare att läsa. Många inspireras av lättläst till att läsa böcker, trots att litteraturen inte tidigare har hört till det egna livet.

Behovet av lätt språk kan bero på väldigt många olika orsaker. Till exempel invandrare som studerar finska kan dra nytta av lättläst, särskilt i studiernas begynnelseked. Nya ord och språkets strukturer är lättare att lära sig med hjälp av lättläst språk.

Lättläst språk kan vara till hjälp också för människor som har olika slag av läshinder. Till exempel barn och unga som har språkliga specialsvårigheter kan läsa lättlästa böcker eller lättlästa nyheter. Det lättlästa språket kan vara ett bra stöd för läsningen också för dem som har olika slag av svårigheter med inläring, gestaltning eller koncentration. Också i många handikappgrupper finns personer som behöver lättläst.

Den nya boken *Selkokieli, saavuttavan kielen opas* (Lättläst, guide till ett tillgängligt språk) tillhandahåller den nyaste informationen om lättläst och dess användning i Finland. Samtidigt ger boken det lättlästa språket en plats i arbetet med att främja tillgängligheten.

Behovet av lättläst ökar

Den nyaste uppskattningen av behovet av lättläst visar, att en allt större grupp finländare har behov av lättläst språk. Enligt den bedömning som Selkokeskus gjort behöver för närvarande ca 650 000-750 000 människor i Finland lättläst språk.

En del behöver lättläst i något sked av livet eller bara

emellanåt. En del drar däremot nytta av lättläst språk under hela livet. För många människor är lättläst ett redskap för att lära sig finska eller öva läsning. För andra är lättläst det enda sättet att få information.

De människor som behöver lättläst är en så diffus grupp, att det ibland frågas om det ens är möjligt att nå så här många olika slags människor med samma språkform. Det kan man! Och det måste man också, för det är inte möjligt att i Finland producera skilda texter för varje särskild grupp.

I själva verket visar erfarenheten att samma sätt att förenkla språket passar för många olika läsare. Det lättlästa språkets målgrupper har fler gemensamma än särskiljande behov. Under de senaste åren har det lättlästa språket också utvecklats på så sätt, att olika läsares behov bättre kan beaktas.

Lättläst på olika svårighetsnivåer

En viktig förändring gäller det lättlästa språkets svårighetsnivåer. Lättläst har nu i Finland indelats i tre svårighetsnivåer: standardlättläst samt ett enklare och ett mera krävande lättläst språk.

Standardlättläst är det lättlästa språkets standardnivå, på vilken lättlästa texter har skrivits i Finland ren under många tiotals år. Yles lättlästa nyheter och Kehitysvammaliiton Selkosanomat (lättlästa underrättelser) skrivs huvudsakligen på standardlättläst. Standardlättläst är definierat i Selkokielis mätare, som innefattar 106 kriterier för det lättlästa språket och dess visuella utseende.

Lättläst på den krävande nivån är avsett för personer som har bara mindre svårigheter med läsandet. Det är något svårare än standardlättläst, men ändå lättare än allmänspråket. Syftet med den krävande nivån är att hjälpa läsaren att förflytta sig framåt på lässtigen mot allmänspråkliga texter.

Den mest lättlästa nivån är för sin del avsedd för de

läsare som har stora svårigheter med läsningen. De behöver mycket stöd och hjälp för läsningen, eventuellt ett lässtöd som läser texten för dem.

Det lättlästa språkets svårighetsnivåer beskrivs närmare i den nya guiden för lättläst. Den här indelningen i tre svårighetsnivåer håller tills vidare bara på att utformas. Närmare språkliga kriterier för den krävande och den lätta nivån utvecklas som bäst.

Vad är språklig tillgänglighet?

Tillgänglighet avser att så många som möjligt kan delta i samhällets aktiviteter oberoende av olika handikapp, hinder eller begränsningar. Men vad innebär tillgänglighet när det gäller språket?

Språkets tillgänglighet är en del av den kognitiva tillgängligheten. Kognitiv tillgänglighet gäller underlättande av det sätt på vilket man kan tillgodogöra sig och hantera information. I praktiken kan det innebära till exempel att myndigheternas webbsidor har en lättläst version av innehållet. Det gör det möjligt att läsa sidan också för dem som har svårigheter med läsandet.

Den lättlästa webbsidan betjänar ofta en betydligt större läsargrupp än bara människor som behöver lättläst. Till exempel Satakunta sjukvårdsdistrikt har lättläst information som är avsedd för webbsidornas alla patienter. Ingen har beklagat sig över att sidorna skulle innehålla alltför enkelt språk. Däremot har patienterna tackat myndigheterna för att det är lätt att läsa webbsidornas innehåll.

Nätets tillgänglighet är en aktuell fråga på grund av EU:s nya tillgänglighetsdirektiv. Den till direktivet anslutna lagstiftningen träder stegvis i kraft i Finland under de kommande åren. Lagen gäller framför allt webbsidans tekniska tillgänglighet. Men i motiveringsdelen till lagen nämns också lättläst: i offentliga elektroniska tjänster bör i fortsättningen vid behov beaktas också behovet av lättläst språk.

Den språkliga tillgängligheten hänför sig till betydligt mera vittomfattande frågor än endast nättjänsterna. Språket har en viktig plats till exempel i skolorna och studierna, arbetslivet, olika situationer i vardagen, mänskliga relationer och medborgarverksamhet. I själva verket finns det rätt få sådana saker i livet som språket inte på sätt eller

annat skulle påverka. Därför finns det ett enormt behov av lättläst språk nästan överallt.

FM Leealaura Leskelä är utvecklingschef vid Selkokeskus. Hon har varit med om att utveckla och främja lätt språk sen slutet av 1990-talet i Finland samt inom det internationella samarbetet. Leskelä har haft en central roll bland annat när det gällt att utveckla mätaren för lätt språk och indelningen i svårighetsnivåer för lätt språk. Som forskare har Leskelä satt sig in i användningen av lätt språk i tal och skrift i interaktionssituationer. År 2015 utnämndes Leskelä till sakkunnig i lätt språk vid nämnden för finska språket. Hennes nya bok *Selkokieli- Saavutettavan kielen opas* (Opiki, 2019) presenteras på sid. 30.

Leealaura Leskelä är utvecklingschef vid Selkokeskus. Hon har varit med om att utveckla och främja lätt språk sen slutet av 1990-talet i Finland samt inom det internationella samarbetet.

UPPGIFTER OM LÄTT SPRÅK OCH SELKOKESKUS:
SELKOKESKUS.FI

LEEALAUURA LESKELÄ:
SELKOKIELI - SAAVUTETTAVAN KIELE OPAS
(OPIKE, 1019)